

Ruoka-avun tarve moninkertaistui korona-keväänä

Koronakriisin vaikutukset ruoka-apuun keväällä 2020 (Tuomo Laihiala & Reetta Nick) on ensimmäinen valtakunnallinen selvitys poikkeusajan vaikutuksista ruoka-aputoimintaan. Ruoka-avun asiakasmäärät kasvoivat. Jaettavaa ruokaa ei aina riittänyt. Koronakriisin akuutit seuraukset kaatuivat järjestöille ja seurakunnille.

Jo ennen koronakriisiä ruoka-apuun turvautui noin 100 000–200 000 asiakasta vuodessa. Kolme neljästä kyselyn tavoittamista ruoka-aputoimijoista kertoi asiakasmäärien kasvaneen merkittävästi kevään 2020 aikana. Suurinta kasvu oli keskisuurissa kaupungeissa (30 000–100 000 asukasta). Avutarve kasvoi myös suurissa, yli 100 000 asukkaan kaupungeissa, mutta maltillisemmin. Kevään aikana apua hakivat tuhannet ensikertalaiset: lapsiperheet, lomautetut, työttömät sekä kesätoita vaille jääneet opiskelijat.

Ruoka-aputoimintaa on kehitetty viimeisen kymmenen vuoden ajan monimuotoisemmaksi, pois perinteisistä ”leipäjonoista”. Yhteisölliset ruokailut, yhdessä tekeminen ja sisätiloissa järjestetyt jakelut ovat vahvistaneet asiakkaiden hyvinvointia. Koronarajoitusten myötä jonot palasivat katukuvaan, mutta uudet palvelut - puhelinvaraukset sekä ruuan kotiinkuljetus - auttoivat avun perille viemisessä. Korona-keväästä valmistuneessa selvityksessä todetaan yksinäisyyden lisääntyneen ja yhteisöllisyyden kaipuun korostuneen.

Hävikkiruokaa ei riitä kaikille

Suomalainen ruoka-aputoiminta on laajamittaista ja järjestäytyneitä. Eri toimijoita arvioidaan olevan noin tuhat. Parhaiten kriisissä selviytyivät ne toimijat, jotka pystyivät yhdistämään voimavaroja kunnan, seurakunnan ja järjestöjen yhteiseksi avustustoiminnaksi.

Luonnonvarakeskuksen laskelmien mukaan ruoka-aputoimijat jakavat 20 miljoonaa kiloa ruoka-apua vuodessa. Valtaosa on elintarvikealan lahjoittamaa hävikkiruokaa. Poikkeusaika heikensi hävikkiruokamäärän ennustettavuutta ja saatavuutta. Joka viides ruoka-aputoimija raportoi ruoan riittämättömyydestä. Reilulla kolmanneksella hävikki- tai lahjoitusruoan saatavuus säilyi kuitenkin hyvänä koronakriisin aikana.

Avustustoiminta perustuu elintarviketehtaiden ja kauppojen hävikkiin. Jo ennen korona-aikaa sen saatavuudessa on ollut haasteita. Ruoka-aputoimijoiden jakama hävikkiruoka tarjoaa tilapäistä hätäapua, mutta kotitalouksien ruokaturvan ei tulisi olla siitä pitkäaikaisesti riippuvaista.

Yhteiskunnan turvaverkot pettävät

Koronakriisin kasvattama avuntarve kohdistui yhteiskunnan virallisia toimijoita voimakkaammin yhdistysten ja seurakuntien toteuttaman, vapaaehtoisen hyväntekeväisyystoiminnan kentälle. Heikossa asemassa olevien auttamisen ei pitäisi jäädä kriisitilanteessa näiden toimijoiden vastuulle. Resurssit eivät riitä vastaamaan avuntarpeen kasvuun.

Selvityksen mukaan ruoka-aputoimijat haluaisivat puuttua rakenteisiin. He näkevät, että perusturvan taso ei riitä, etuuksien hakuprosessit ovat byrokraattisia, eikä sosiaaliturvaetuuksia osata hyödyntää. Ratkaisuna ehdotetaan perusturvan tason korottamista, työllisyyttä edistäviä toimia ja ruoka-avun asiakkaiden ohjaus- ja neuvontapalveluiden vahvistamista. Vain konkreettisesti heikossa asemassa olevia tukemalla voidaan saada ruoka-avun toimipisteisiin johtavat jonot lyhenemään.

Lisätiedot:

Tuomo Laihiala, yhteiskuntapolitiikan yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto p. 050 4408 902, tuomo.laihiala@helsinki.fi

Reetta Nick, projektipäällikkö, Osallistava yhteisö 2019–2021 p. 040 8091 684, reetta.nick@kirkkopalvelut.fi

Koronakriisin vaikutukset ruoka-apuun keväällä 2020 -raportti on julkaistu 30.9.2020 verkkojulkaisuna.

Tutkimusraportti on saatavilla <https://ruoka-apu.fi/korona/>

Kuvat: <https://ruoka-apu.fi/medialle/>

Kirkkopalvelut ry on hyvinvointi- ja koulutuspalvelujen tuottaja sekä seurakuntien ja kristillisten toimijoiden valtakunnallinen yhteistyö- ja palvelujärjestö ja hyväntekeväisyystoimija. Kirkkopalvelujen omistama Kotimaa Oy on kustannusyhtiö ja viestinnän asiantuntijapalveluyritys. Kirkkopalvelut tarjoaa Seurakuntaopistossa koulutusta 3500 opiskelijalle, organisoii Yhteisvastuukeräyksen ja Kotimaanapu-, Ruoka-apu.fi- ja Vapaaehtoistyö.fi -palvelut. Lisäksi Kirkkopalvelut järjestää Kirkkopäivät ja Tiekirkko-toimintaa sekä tuottaa hyvinvointi- ja sosiaalipalveluja Valona-hyvinvoinnin kautta. Kirkkopalvelut työllistää 412 työntekijää ja sen jäsenenä on 319 seurakuntaa, 60 järjestöä ja 22 opintojärjestöä. Kirkkopalvelujen liikevaihto vuonna 2019 oli 38,1 miljoonaa euroa.